

Адукацыя і Выхаванне

У нумары:

Настаўнік года
Рэспублікі Беларусь – 2009

Узаемадзеянне педагога з сям'ёй вучня

Адносіны вучняў-падлеткаў
да школьнай прасторы

Фарміраванне этнапедагагічнай
культуры будучых настаўнікаў

Анатацыі курсаў павышэння
кваліфікацыі работнікаў адукацыі
па пытаннях выхавання

10 • 2009

9. Дроздова, Н.В. Компетентностный подход как новая парадигма студентоцентрированного образования / Н.В. Дроздова, А.П. Лобанов. – Минск : РИВШ, 2007. – 100 с.
10. Макаров, А.В. Проектирование стандартов высшего образования нового поколения по циклу социально-гуманитарных дисциплин / А. В. Макаров. – Минск : РИВШ, 2005. – 82 с.
11. Федин, В.Т. Диагностирование компетенций выпускников вузов : учеб.-метод. пособие / В.Т. Федин; под. ред. А.В. Макарова. – Минск : РИВШ, 2008. – 100 с.

Материал поступил в редакцию 11.08.2009.

Фарміраванне этнапедагагічнай культуры будучых настаўнікаў

В.С.Болбас

У артыкуле абгрунтоўваецца неабходнасць этнапедагагічнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў як складніка прафесійнай кампетэнтнасці з мэтай выкарыстання ў далейшым іх этнакультурнага патэнцыялу для павышэння эфектыўнасці вучэбна-выхаваўчага працэсу ў школе і далучэння вучняў да этнацыянальнай культуры беларускага народа.

Народна-педагагічныя ідэі ў існуючай сістэме адукацыі Рэспублікі Беларусь адлюстраваны як у даследаваннях сучасных навукоўцаў, так і ў практычнай дзейнасці навучальных устаноў. Але праблема ўвядзення этнакультурнага кампанента ў якасці абавязковага складніка вучэбна-выхаваўчага працэсу, тым больш спецыяльнай этнапедагагічнай падрыхтоўкі настаўнікаў, у рэспубліцы практычна не ўзнімалася. Між тым вопыт шэрага краін свету, якія дасягнулі фенаменальных поспехаў у сацыяльна-эканамічнай сферы жыцця, паказвае, што найважнейшай умовай іх росквіту стала ўладкаванне дзяржавы на аснове нацыянальнай, у тым ліку і педагагічнай, культуры. Усё гэта актуалізуе разглядаемую тэму і накіроўвае на шырокае вывучэнне і творчае выкарыстанне педагагічнай спадчыны нашых папярэднікаў для вырашэння сучасных адукацыйных задач.

«Інтэрнацыяналізацыя» культур, якая прагназіравалася ў мінулыя дзесяцігоддзі, сёння абвяргаецца сапраўдным «этнічным рэнесансам», усплёскам зацікаўленасці ў аднаўленні «сувязі часоў», духоўных традыцый продкаў, пераемнасці ў культурным развіцці, без чаго яно практычна і немагчыма. Чалавецтва пачынае ўсведамляць, што ўсялякія індывідуальныя, рэгіянальныя, сацыяльныя, этнічныя, канфесіянальныя і іншыя адрозненні з'яўляюцца абавязковай умовай існавання і развіцця кожнага індывіда і цывілізацыі наогул. Любыя спробы іх нівеліраваць або уніфікаваць вядуць да неўзнаўляльных страт ва ўсіх сферах жыцця грамадства. Паводле тэорыі Л.М. Гумілёва,

сама гісторыя чалавецтва ўяўляе паслядоўны ланцуг шматлікіх этнагенезаў.

У той жа час непазбежныя гістарычныя глабалізацыйныя працэсы ўносяць істотныя папраўкі ў развіццё традыцыйна-нацыянальных культур. Адбываюцца затушоўванне нацыянальна-культурнай самабытнасці, навязванне сацыякультурных каштоўнасцей невялікай колькасці індустрыяльна развітых краін, што не проста збядняе сусветную культуру, а і параджае адчувальную сацыяльную напружанасць. Шаблонныя схемы глабалізму, якія ігнаруюць культурныя асаблівасці супольнасцей, краін і рэгіёнаў, у шэрагу месцаў прывялі і прыводзяць да сур'ёзных этнічных канфліктаў,

*Валерый Сяргеевіч Болбас,
кандыдат педагагічных навук, дацэнт,
першы прарэктар Мазырскага
дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта
імя І.П. Шамякіна*

якія перакрэсліваюць прагматызм і утылітарызм, здавалася б, добра пралічаных накірункаў дзяржаўнага і грамадскага развіцця.

Сёння з-за пэўных абставін ЗША бяруць на сябе функцыі цэнтра ў сферы не толькі эканомікі, фінансаў і прадпрыемальніцтва, але і культуры, навукі, адукацыі, сродкаў масавай інфармацыі і інфармацыйных тэхналогій. Ва ўсім свеце з трывогай загаварылі аб амерыканізацыі культуры, «макданалізацыі» і «галівудызацыі». Паказальныя ў гэтым плане накірункі развіцця інтэрнета. Дарэчы, у перакладзе яго назва вельмі сімвалічная – «сусветная павуціна», бо аблытванне адбываецца як у колькасным параметры, так і ў характары ўплыву на каштоўнасныя арыентацыі, умовы жыццядзейнасці, менталітэт людзей. Мова камунікацыйных сістэм – англа-амерыканская – часта адаптуецца моладдзю пры дапамозе вульгарных спрашчэнняў і становіцца «сусветнай мовай».

Праз забаўляльныя праграмы, кінафільмы, якія абуджаюць ледзьве не жывёльныя інстынкты і навязваюць самыя розныя ідэі – ад прастадушна-утапічных да антычалавечых, – адбываецца адпаведнае ўздзеянне на светапогляд, культуру народаў, краін і рэгіёнаў.

У адказ на глабалізацыйныя працявы ў культуры павялічваецца значнасць

унікальнага, нацыянальна-культурнага, індывідуальна-асобаснага, назіраецца дынамічная этнічная і канфесіянальная мабілізацыя, павышаецца каштоўнасць этнанацыянальнай ідэнтыфікацыі асобы і супольнасцей, актуалізуецца праблема фарміравання этнакультурнай асобы.

У значнай ступені гэтая задача вырашаецца праз сістэму адукацыі. Непасрэдна вучэбна-выхаваўчая работа адукацыйных устаноў, а таксама іх каардынацыйная дзейнасць з выхаваўчымі інстытутамі грамадства і асабліва з сям'ёй садзейнічаюць захаванню, развіццю і ўзбагачэнню этнічнай культуры. Менавіта адукацыя дае кожнаму магчымасць самаідэнтыфікавацца як прадстаўніку той ці іншай культуры. Яна фарміруе ў асобе агульнаграмадскую і этнічную ідэнтычнасць, а таксама міжкультурную кампетэнтнасць. Такім чынам, адукацыя гарманізуе асобасныя, нацыянальныя, дзяржаўныя і агульнаграмадскія інтарэсы і каштоўнасці. Вось чаму перад школай ставяцца вялікія задачы па арганізацыі этнакультурнага выхавання навучэнцаў. Зразумела, што галоўная роля ў гэтым працэсе адводзіцца педагогу-выхавацелю. Настаўнік павінен быць найгалоўным звяном паміж нацыянальнай і сусветнай культурамі і быць здольным вырашаць задачы культуралагічнай стратэгіі адукацыі.

Без глыбокага і поўнага засваення сваёй культуры чалавек не можа далучыцца да агульнаграмадскіх каштоўнасцей, узняцца на вяршыні агульнасусветных культурных дасягненняў. Па сутнасці ўсе вывераныя жыццём і часам этнанацыянальныя каштоўнасці ўяўляюць нацыянальную інтэрпрэтацыю агульначалавечых каштоўнасцей. Ва ўмовах полікультурнай адукацыйнай прасторы, характэрнай для нашай рэспублікі, этнапедагагічная падрыхтоўка настаўніка павінна стаць важнейшым накірункам вучэбна-выхаваўчага працэсу з мэтай павышэння яго эфектыўнасці. Гэта вынікае і з патрабаванняў аксіяматычнага прынцыпу культураадпаведнасці ў выхаванні, ігнараванне якога, як сведчыць гісторыя педагогікі, знішчае любыя выхаваўчыя намаганні.

Згодна з гэтым прынцыпам, абгрунтава-

ным у свой час А. Дыстэрвегам, выхаванне абавязкова павінна ўлічваць умовы месца і часу, у якіх нарадзіўся чалавек і ў якіх яму наканавана жыць, г. зн. усё навакольнае асяроддзе ў шырокім сэнсе слова. Таму далучэнне выхаванцаў да роднай культуры, акрамя ўсяго іншага, – важная педагагічная задача. К. Д. Ушынскі дадзены падыход лічыў краевугольным каменем усяго выхаваўчага працэсу. Адна з складанасцей і асаблівасцей яго арганізацыі ў тым, што яго нельга наладзіць на «пустым месцы». Каб чалавек стаў этнапедагагічна кампетэнтным, ён павінен як мінімум валодаць адпаведнай этнакультурнай ідэнтычнасцю, якая, у сваю чаргу, з’яўляецца важнейшай часткай этнічнай ідэнтычнасці асобы.

Канцэптуальна ўвесь працэс падрыхтоўкі да этнапедагагічнай дзейнасці можна ўявіць у выглядзе наступных этапаў. Асновай, трывалым фундаментам працэсу павінна стаць этнізацыя асобы, мэта якой – фарміраванне этнічных стэрэатыпаў, этнічнай свядомасці, засваенне чалавекам правіл і нормаў жыццёвага ўкладу адпаведнай супольнасці. Найбольш эфектыўна этнізацыя адбываецца ў дзяцінстве ў сям’і праз далучэнне да этнічных традыцый, звычаяў і г.д. У плане зместу этнізацыя накіравана на прывіццё паважлівага, талерантнага стаўлення да іншых этнасаў, рашучае асуджэнне этнічнай і рэлігійнай нецярпимасці, шавінізму, расізму. Падзеі апошніх дзесяцігоддзяў паказваюць, што этнічнае даволі глыбока ўкаранёна ў чалавеку і часта існуе і рэфлексуе па-за рамкамі рацыяналістычных уяўленняў. Менавіта таму важна ствараць адпаведныя ўмовы для не заўсёды рэгулюемых, але прадказальных этнацыянальных праяўленняў.

Наступны этап – адраджэнне і развіццё традыцыйнай этнічнай культуры, якую трэба разглядаць не проста як сукупнасць вынікаў чалавечай дзейнасці ў межах пэўнага этнасу, а як сістэму матэрыяльнага, духоўнага і сацыяльнага праяўлення гэтай дзейнасці. Этнічнасць культуры адлюстроўвае яе спецыфічнасць, асаблівасць узаемаадносін чалавека з прыродай і сацыюмам, характэрныя для дадзенай супольнасці людзей. Ва ўмовах глабалізацыі, якая закранае ўсе сферы культуры, асабліва неабходна

карэкціроўка яе характару. Менавіта этнацыянальныя культуры з іх пераемнасцю і традыцыйнымі каштоўнасцямі, маральнымі і духоўнымі асновамі павінны стаць заслонам масавай амерыканскай культуры, якая пазбаўлена этнічных каранёў, скажона інтэрнацыянальная і абапіраецца на кангламерат «асколкаў» этнічных культур перасяленцаў. На дадзеным этапе выхаванец павінен ведаць асаблівасці сваёй этнічнай супольнасці (гісторыю, звычаі, дасягненні культуры) і ўсведамляць сябе яе членам на аснове этнадыферэнцыруючых прыкмет (мовы, каштоўнасцей і нормаў, гістарычнай памяці, рэлігіі, уяўленняў аб роднай зямлі, нацыянальнага характару і інш.).

Трэці этап – непасрэдная этнапедагагічная падрыхтоўка настаўнікаў і выхавацеляў. Калі першыя два этапы закладваюць неабходную аснову для фарміравання прафесіяналізму будучых спецыялістаў, то тут адбываецца далучэнне да шматвяковага народна-выхаваўчага вопыту. Этнапедагагічныя асновы выхавання, якія фарміруюцца ў гэты перыяд, уключаюць выхаваўчыя ідэалы, змест, прынцыпы, метады, сродкі і формы народнай педагогікі. Калі далучэнне выхаванцаў да этнічнай культуры вядзе да этнізацыі асобы, то фарміраванне этнапедагагічнай культуры мае на ўвазе шырокае выкарыстанне дасягненняў этнапедагагікі ў вучэбна-выхаваўчым працэсе.

На заключным этапе, які лагічна працягвае, пашырае і практычна ўбірае ў сябе папярэдні, адбываецца фарміраванне этнапедагагічнай культуры будучых спецыялістаў, якая з’яўляецца адным з кампанентаў іх прафесійна-педагагічнай культуры – сінтэзам этнапедагагічнай свядомасці, этнапедагагічнага мыслення і этнапедагагічнай дзейнасці. На гэтым этапе асаблівую значнасць набывае вынік падрыхтоўкі – этнапедагагічная кампетэнтнасць, г. зн. гатоўнасць да фарміравання этнічнай культуры школьнікаў.

Схематычна такую мадэль можна ўявіць наступным чынам: этнічнасць асобы → этнічная культура → этнапедагагічная падрыхтоўка → этнапедагагічная культура.

Узрастанне ролі этнапедагагічных ведаў

у прафесійнай кампетэнтнасці настаўнікаў абумоўлівае неабходнасць унясення адпаведных карэктываў у іх падрыхтоўку. Важна ўсвядоміць, што этнапедагагічная падрыхтоўка студэнтаў – гэта не дадатак да вучэбна-выхаваўчага працэсу, а фундамент прафесійнага станаўлення будучага спецыяліста.

Сучасныя расійскія даследчыкі В.А. Сласцёнін і В.А. Нікалаеў вылучаюць у структуры этнапедагагічнай культуры тры складнікі: мэтавы, змястоўны, прафесійны [1, с. 23]. З пункту гледжання аксіялагічнага падыходу ў гэтым выпадку пажаданыя вынікі працэсу фарміравання этнапедагагічнай культуры выступаюць як каштоўнасці-мэты. Каштоўнасці зместу падзяляюцца на каштоўнасці-веды (паняцці, заканамернасці, ідэі і г.д.), каштоўнасці-адносіны (да іншых, да працы, да прыроды і г.д.), каштоўнасці-ўменні (пераўтваральныя, пазнавальныя, каштоўнасці-арыентацыйныя, камунікатыўныя). Каштоўнасці-сродкі традыцыйнай педагагічнай культуры дыферэнцыруюцца на каштоўнасці матэрыяльнай, духоўнай і сацыянарматыўнай культур.

Згодна з высновамі сучасных даследчыкаў традыцыйнай педагагічнай культуры, можна вылучыць асноўныя напрамкі фарміравання этнапедагагічнай культуры будучага настаўніка беларускай школы:

а) вывучэнне гісторыі культуры Беларусі, народных звычаяў і традыцый, нацыянальнага характару беларусаў, развіццё нацыянальнай самасвядомасці;

б) знаёмства з асаблівасцямі, зместам, прынцыпамі, метадамі і сродкамі выхавання народнай педагогікі беларусаў;

в) выпрацоўка творчых падыходаў да асэнсавання народна-педагагічнага вопыту, фарміраванне ўменняў і навыкаў выкарыстання народна-педагагічных падыходаў у выхаванні;

г) фарміраванне патрэбнасці-матывацыйнай сферы этнапедагагічнай дзейнасці.

Этнапедагагічная культура настаўніка шмат у чым залежыць ад выніку засваення традыцыйнай педагагічнай культуры грамадства, таму ён павінен мець устойлівую па-

трэбнасць у вывучэнні народнай педагогікі. Асабліва важнай уяўляецца арыентацыя настаўнікаў не на прамую экстрапаляцыю народна-педагагічнага вопыту на сучасную педагагічную рэчаіснасць, што, на жаль, нярэдка бывае, а на выпрацоўку на аснове творчага асэнсавання спадчыны папярэдніх пакаленняў педагагічных ідэй і падыходаў да арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу і павышэння яго эфектыўнасці.

Мэтай выхавання ў народнай педагогіцы беларусаў з'яўляецца ідэал дасканалага чалавека. Нягледзячы на тое што ў аснове этнанацыянальнага ідэалу ляжаць агульначалавечыя каштоўнасці, беларускі ідэал істотна адрозніваецца ад выхаваўчых ідэалаў іншых народаў. Менавіта гэтыя асаблівасці і павінны засвоіць будучыя настаўнікі ў працэсе этнапедагагічнай падрыхтоўкі, бо ад іх шмат у чым залежыць эфектыўнасць вырашэння выхаваўчых задач. П.Ф. Капцераў папярэджваў, што ў выхаванні трэба арыентавацца на агульначалавечыя каштоўнасці, а абапірацца – на этнакультурныя асаблівасці грамадства, таму што «...аднаго агульначалавечага, усенароднага педагагічнага ідэалу не існуе» [2, с. 190].

У традыцыйнай педагагічнай культуры мэты выхавання, увасобленыя ў народным ідэале, дэталізаваліся, пашыраліся па змесце, фармуляваліся ў адпаведныя задачы, выкананне якіх надавала выхаваўчаму працэсу сістэмны характар. Асноўнай задачай народнага выхавання ў беларусаў была падрыхтоўка да працы, сямейнага жыцця, жыццядзейнасці ўвогуле. У сваю чаргу, гэтыя задачы дыферэнцыраваліся на больш дробныя, такія як набыццё выхаванцамі канкрэтных ведаў, уменняў, навыкаў, пэўных асабістых якасцей і рыс, якія адпавядалі мэтавым устаноўкам народна-педагагічнай культуры. Усё гэта натуральным чынам адлюстроўвалася і ў народным асэнсаванні прынцыпаў, метадаў, прыёмаў, сродкаў і формаў выхавання. Пільнае іх вывучэнне і творчае прымяненне ў працы з'яўляецца адным з напрамкаў фарміравання этнапедагагічнай культуры будучых настаўнікаў.

Такім чынам, этнапедагагічная культура будучага настаўніка ўяўляе сістэмна-

асобаснае ўтварэнне, якое складаецца, перш за ўсё, з маральна-духоўных якасцей, агульнапедагагічнай прафесійнай адукаванасці, этнакультурных ведаў, развітай індыўдуальна-этнічнай самасвядомасці, імкнення і падрыхтаванасці да этнапедагагічнай дзейнасці. Як адзначалася вышэй, этнапедагагічная культура можа і павінна фарміравацца на базе этнічнай культуры. Таму сучасная сістэма адукацыі ў цэлым разглядаецца як важнейшы структурны элемент працэсу адраджэння, захавання і далейшага развіцця культуры этнасу.

Ва ўмовах Беларусі стратэгія развіцця дзяржаўнай сістэмы адукацыі накіравана на фарміраванне двухмоўнай этнакультурнай школы, якая функцыяніруе ў кантэксце асобна арыентаванай адукацыйнай парадыгмы, што мае інтэнцыю на агульна-началавечыя каштоўнасці праз этнічную культуру. Закон «Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь» (у рэдакцыі ад 18 сакавіка 2002 г. № 95-З) вызначае, што адзін з прынцыпаў, на якім грунтуецца дзяржаўная палітыка ў сферы адукацыі, – прынцып нацыянальна-культурнай асновы адукацыі. Пункт 1.5 артыкула 3 Закону Рэспублікі Беларусь «Аб агульнай сярэдняй адукацыі» (ад 5 ліпеня 2006 г. № 141-З) таксама гаворыць: «Дзяржаўная палітыка ў сферы агульнай сярэдняй адукацыі накіравана на вызначэнне зместу агульнай сярэдняй адукацыі на аснове прыярытэту нацыянальных і агульна-началавечых каштоўнасцей, патрэбнасцей асобы, грамадства і дзяржавы» [3, с. 7].

У гэтым плане асабліва ўвага павінна надавацца развіццю нацыянальна-рэгіянальных кампанентаў агульнай сістэмы адукацыі, якія не толькі павышаюць эфектыўнасць вырашэння агульнаадукацыйных задач, але і выступаюць у ролі важнейшага этнапедагагічнага фактару, які забяспечвае нармалізацыю міжэтнічных і міжасабовых зносін у мультыкультурным грамадстве.

Этнапедагагічная культура прадугледжвае прафесійную адукацыю і валоданне этнапедагагічнымі тэхналогіямі. Прычым, калі прафесійна-педагагічная падрыхтоўка студэнтаў арыентуе на агульныя заканамернасці і праблемы выхавання і

навучання і фарміраванне асобы з апорай на агульна-началавечыя дасягненні і асаблівасці пэўнай дзяржаўнай сістэмы адукацыі, то этнапедагагічная культура, якая абапіраецца на навуковую падрыхтоўку, будзе на нацыянальных асаблівасцях падрыхтоўкі да жыцця падростаючых пакаленняў і народных выхаваўчых традыцыях.

Метадалогія фарміравання этнапедагагічнай культуры будучых настаўнікаў можа быць прадстаўлена як адзіны працэс, у аснове якога ляжаць наступныя кампаненты:

- *кагнітыўны* (веданне традыцый народнай культуры, этнічнай педагогікі і этнічнай псіхалогіі);
- *эмацыянальна-каштоўнасны* (маральна-этнічная накіраванасць свядомасці);
- *дзейнасны* (этнакультурныя ўменні і навыкі, вопыт этнапедагагічнай дзейнасці, сістэматычная этнапедагагічная самаадукацыя).

У Беларусі ва ўмовах талерантнасці і полікультурнасці важна падтрымліваць курс на захаванне і развіццё нацыянальнай ідэнтычнасці на фоне глабалізацыі грамадскага жыцця. Педагагічныя навучальныя ўстановы праз свае традыцыі, вучэбна-выхаваўчую работу, асаблівасці ўзаемаадносін студэнтаў і выкладчыкаў здольныя забяспечыць выкананне адной з важнейшых умоў фарміравання этнапедагагічнай культуры – этнапедагагізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу, якая пры гэтым не парушае ўласцівай яму логікі. У першую чаргу неабходна ўвядзенне такіх дысцыплін этнакультурнай накіраванасці, як «Этнапедагагіка», «Этнапсіхалогія», «Традыцыйная народная культура», «Сямейнае выхаванне», «Этнаграфія дзяцінства» і г.д.

Значнае месца ў фарміраванні этнічнай культуры студэнтаў павінна быць адведзена сацыяльна-гуманітарнаму блоку дысцыплін. Насычэнне іх праграм матэрыялам з гісторыі беларускага народа, яго духоўнай і матэрыяльнай культур будзе спрыяць узмацненню этнакультурнай часткі адукацыі. Адпаведным напаўненнем можна ўзбагачаць вучэбныя дысцыпліны і іншыя блокаў, а ўнутраны кампанент – карэктываць увядзеннем спецкурсаў і факультатываў непасрэдна

этнапедагагічнай і этнічнай накіраванасці. У залежнасці ад спецыфікі факультэта гэта могуць быць: «Выхаваўчы патэнцыял беларускага фальклору», «Этнічная педагогіка беларусаў», «Этнапедагагіка і здароўе», «Беларускія народныя гульні», «Музычны фальклор», «Рэгіёназнаўства» і г.д.

У гэтым жа накірунку спатрэбіцца і адпаведнае ўзмацненне міжпрадметных сувязей у навучанні. Падчас этнапедагагічнай падрыхтоўкі вялікая ўвага павінна надавацца развіццю маральна-этнічнай арыентацыі свядомасці, інтэрыярызацыі этнічных каштоўнасцей, паглыбленню і ўмацаванню этнакультурнай ідэнтыфікацыі студэнтаў. Адукацыйна-педагагічная падрыхтоўка па дысцыпліне спецыяльнасці таксама павінна арганічна ўваходзіць у поле этнапедагагічнай кампетэнтнасці. Асабліва важным у гэтым плане бачыцца выкарыстанне дасягненняў этнадыдактыкі. Найважнейшым прамежкавым вынікам этнапедагагічнай падрыхтоўкі з'яўляецца этнапедагагічная дзейнасць, якая ўбірае ў сябе як адпаведную работу з навучэнцамі, так і павышэнне ўласнага прафесійнага ўзроўню. Выніковасць этнапедагагічнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў забяспечваецца таксама выкарыстаннем актыўных метадаў і інтэрактыўных формаў навучання і выхавання.

У фарміраванні этнапедагагічнай культуры істотная роля павінна адводзіцца ўсім відам педагагічных практык, падчас якіх праз сістэму вучэбнай і пазакласнай выхаваўчай работы з навучэнцамі пашыраюцца, паглыбляюцца і замацоўваюцца этнічныя і этнапедагагічныя веды, фарміруюцца этнапедагагічныя ўменні. Рэальная работа са школьнікамі спрыяе ўдасканаленню творчага падыходу ў выкарыстанні народна-выхаваўчага вопыту.

Асаблівая роля адводзіцца павышэнню этнапедагагічнай кампетэнтнасці выкладчыкаў навучальных устаноў. Паспяховае фарміраванне этнакультурнай асобы немагчыма без уключэння яе ў адпаведную сістэматычную дзейнасць пры забеспячэнні адзінства пачуццяў, свядомасці і паводзін. Збор фальклору, навукова-даследчая студэнцкая работа этнічнай накіраванасці,

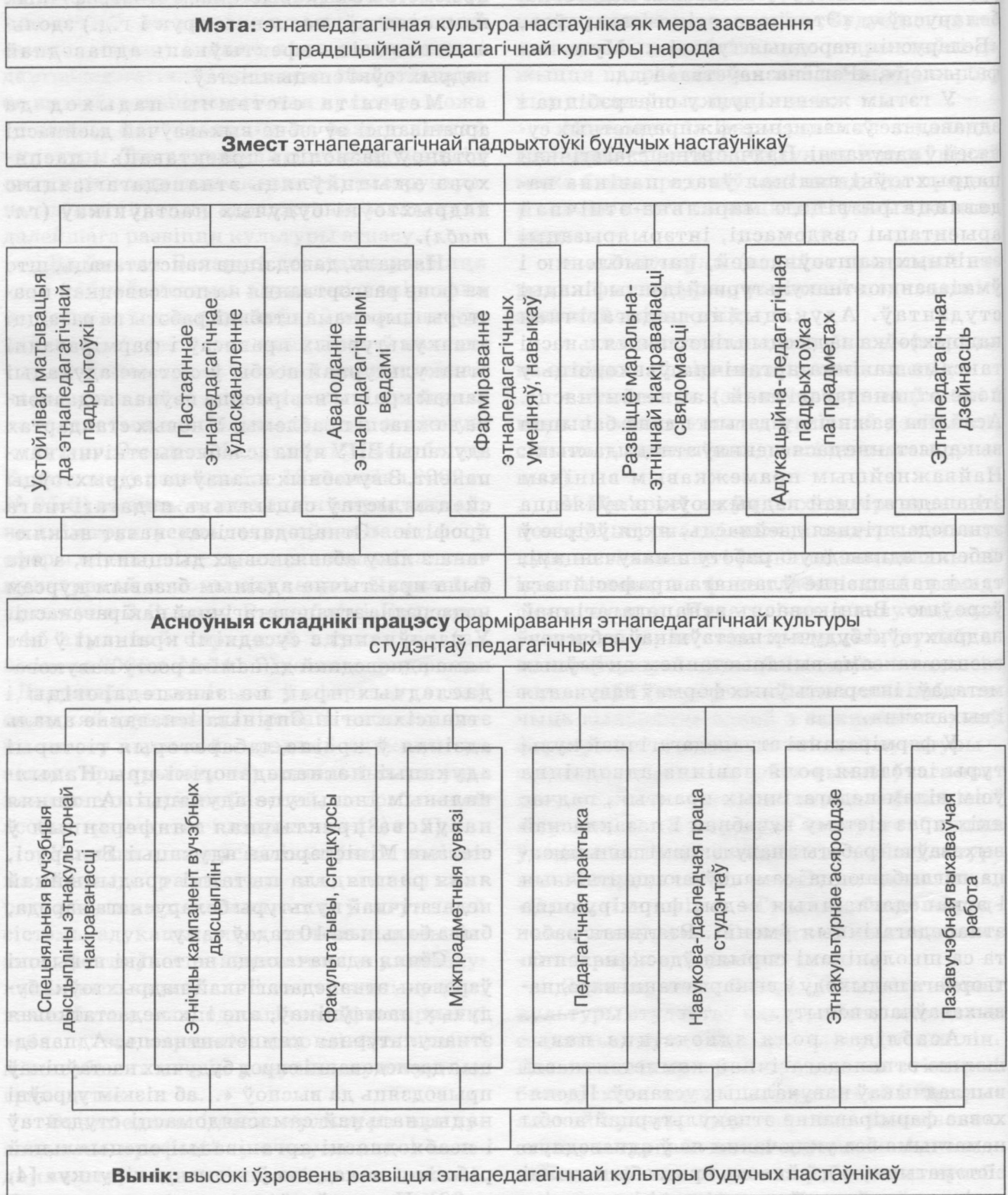
разнастайная пазааўдыторная выхаваўчая дзейнасць (краязнаўчыя і народазнаўчыя аб'яднанні, гурткі і клубы па інтарэсах, мерапрыемствы з выкарыстаннем этнаграфічных кампанентаў, насценны друк і г.д.) здольныя павысіць эфектыўнасць адпаведнай падрыхтоўкі спецыялістаў.

Менавіта сістэмны падыход да арганізацыі вучэбна-выхаваўчай дзейнасці ўстаноў дазволіць праектаваць і паспяхова ажыццяўляць этнапедагагізацыю падрыхтоўкі будучых настаўнікаў (гл. *табл.*).

На жаль, даводзіцца канстатаваць, што на фоне разгортвання на постсавецкай прасторы шырокамаштабнай работы па развіцці этнакультурных працэсаў і фарміраванні этнакультурнай асобы ў сістэме адукацыі нашай краіны назіраецца пэўная недаацэнка важнасці праблемы. У новых стандартах адукацыі ВНУ яўна аслаблены этнічны кампанент. З вучэбных планаў па падрыхтоўцы спецыялістаў сацыяльна-педагагічнага профілю «Этнапедагагіка» нават выключана з ліку абавязковых дысцыплін, а яна была практычна адзіным базавым курсам непасрэдна этнапедагагічнай накіраванасці. У параўнанні з суседнімі краінамі ў нас няма адпаведнай дынамікі росту навукова-даследчых прац па этнапедагагіцы і этнапсіхалогіі. Спыніла існаванне амаль адзіная ў краіне лабараторыя гісторыі адукацыі і этнапедагагікі пры Нацыянальным інстытуце адукацыі. Апошняя навукова-практычная канферэнцыя ў сістэме Міністэрства адукацыі Беларусі, якая разглядала пытанні традыцыйнай педагагічнай культуры беларускага народа, была больш за 10 гадоў таму.

Сёння адзначаюцца не толькі невысокі ўзровень этнапедагагічнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў, але і іх недастатковая этнакультурная кампетэнтнасць. Адпаведныя даследаванні сярод будучых настаўнікаў прыводзяць да высноў «...аб нізкім узроўні нацыянальнай самасвядомасці студэнтаў і неабходнасці арганізацыі спецыяльнай работы з моладзю ў гэтым накірунку» [4, с. 62]. Навукоўцы адзначаюць невысокую цікавасць будучых педагогаў да нацыянальнай гісторыі, культуры.

Табліца – Мадэль фарміравання этнапедагагічнай культуры будучых настаўнікаў

Такім чынам, фарміраванне этнапедагагічнай культуры як важнейшай часткі педагагічнай культуры, звязанай з засваеннем і практычным выкарыстаннем ідэй традыцыйнай народнай педагагікі, з'яўляецца абавязковай умовай прафесійнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў. Эфектыўнасць працэсу фарміравання этнапедагагічнай культуры залежыць ад комплекснага выкарыстання навукова-метадагічных, адукацыйна-метадычных і арганізацыйна-педагагічных фактараў. Сістэма адукацыі Рэспублікі Беларусь мае значны патэнцыял для шырокамаштабнага разгортвання такой дзейнасці.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Слостенін, В.А. Этнопедагогическая культура учителя / В.А. Слостенін, В.А. Николаев // *MAGISTER*. – 2000. – № 3. – С. 20–34.
2. Каптерев, П.Ф. Избранные педагогические сочинения / П.Ф. Каптерев. – М.: Педагогика, 1982. – 704 с.
3. Закон Республики Беларусь «Об общем среднем образовании»; Программа развития общего среднего образования в Республике Беларусь на 2007–2016 годы; образовательный стандарт «Общее среднее образование. Основные нормативы и требования». – Минск: НИО, 2007. – 120 с.
4. Гатальская, Г. В. Психологические особенности национального самосознания белорусских студентов / Г. В. Гатальская, Н. М. Зайцева // *Вышэйшая школа*. – 2005. – № 2. – С. 60–63.

Матэрыял паступіў у рэдакцыю 18.08.2009.

Обучение будущих учителей технологии проведения компьютерного контроля знаний*

А.Ю.Зуёнок, Т.М.Круглик

В статье проанализированы особенности обучения информатике в школе, раскрыты основные этапы изучения будущими учителями технологии компьютерного контроля знаний по информатике. Приведены примеры тестовых заданий в соответствии с их классификацией.

Одним из направлений совершенствования процесса обучения является разработка системы контроля, позволяющей объективно и оперативно оценивать знания учащихся, выявлять пробелы в них и определять способы их ликвидации. Оценка знаний является тем этапом учебного процесса, на котором педагог получает информацию о степени эффективности обучения предмету, может провести диагностику и коррекцию знаний и умений учащихся, определить результативность других этапов обучения.

* Рекомендовано к печати доктором педагогических наук, заведующим лабораторией математического и естественнонаучного образования Национального института образования С. А. Гуцановичем.